

# Muzeum



Budova muzea se nachází v pěkném parku lemovaném z jedné strany ramenem Moravy a z druhé původními městskými hradbami.

Po poslední přestavbě počátkem 21. století v přízemí vznikla velká restaurace a v patře a podkroví prostory muzea. Kromě krátkodobých výstav zaměřených na různá témata jsou zde ke zhlédnutí 3 stále expozice: řemesla 1. poloviny 20. století, Gustav Frištenský a Od mechanického hracího strojeku k modernímu gramofonu.

Historie budovy je spjatá s litovelskými střeleckými spolky, které ve městě existovaly téměř půl tisíciletí. Byla postavena jako střelnice u staré kulaté dělové věže ze 17. století a během let prošla několika přestavbami. Střelecká společnost se významně podílela na organizaci společenského života a po nákladné přestavbě budovy v polovině 19. století se střelnice stala, až do postavení [Záložny](#), společenským centrem města. Měla krásný sál a pořádaly se zde pověstné plesy. Na počátku 20. století se do 1. patra přestěhovalo městské muzeum. Původní Střelnici ještě připomíná domovn

## Radnice a radniční věž



65,4 metrů vysoká radniční věž je jednou z dominant města. Je veřejnosti přístupná, výstup na ochoz (33,5 m) zajišťuje Turistické informační centrum. Součástí výstupu i je prohlídka pokojíku hlásného (33,5 m). Věž stojí přímo na jednom z ramen řeky Moravy a je tak nejvyšší věží na (řece) Moravě.

V čele náměstí Přemysla Otakara stojí výstavná stavba, původně sídlo rychtáře, pak panské sídlo a od poloviny 16. století radnice. Budova byla mnohokrát přestavována v pozdně gotickém, renesančním a barokním stylu. Současnou podobu má radnice od přestavby v 70. letech 19. století a po rekonstrukci z 90. let 20. století. Radniční věž – jedna z dominant města – byla vystavěna koncem 15. století. Přímo pod ní protéká rameno řeky Moravy zvané Nečíz, proto se o ní říká, že se jedná o nejvyšší věž na Moravě.

Nalevo od věže se nachází vlastní radnice, sídlí zde městský úřad a starosta. Napravo bývaly masné a chlebové krámy, kasárna, okresní úřad a naposledy základní škola pro zrakově postižené, která je od září 2012 přestěhovaná do Olomouce.

**V objektu radnice se zachovala řada památek.**  
Obřadní síň s lunetami s výjevy z historie města. Cenné renesanční hřebínkové klenby v síních v přízemí i v 1. patře radnice. Portál původního panského domu, dnes tvořící vchod ze dvora. Jde o druhotně osazený pískovcový portál s erbem Vlašimů (dvě supí hlavy), který nese letopočet 1489. Ve vestibulu renesanční reliéfní deska z 15. století se znakem města a andělky, kteří mají netradičně přirození. Zlí jazykové tvrdí, že se jedná o důkaz nemravnosti Jana Šembery z Boskovic, Litovelského pána.

#### **Výstup na věž:**

Po zdolání 174 schodů čeká návštěvníky nádherná vyhlídka do širokého okolí. Vidět můžete např. zámek Nové Zámky, tři kostely v Chudobíně, kostel Nanebevzetí Panny Marie v Cholině, Velký Kosíř – hanácký Mont Blanc, Olomouc, Svatý Kopeček, Šternberk, Praděd, Bradlo, zámek Úsov a další. Zajímavostí výstupu je nově prohlídka **pokojíku hlásného**. Jeho nejdůležitější úlohou bylo hlídat město před nebezpečím, zejména před požáry. Ty oznamoval ve

dne vyvěšením červeného praporu, v noci lampy, na tu stranu, z níž nebezpečí ohně přicházelo a k tomu troubil poplach. Hlásný musel být hudebně vzdělaný, jeho povinností bylo hrát na nějaký nástroj v městské kapele. Současně vyučoval hru na různé hudební nástroje.

## Kostel sv. Marka



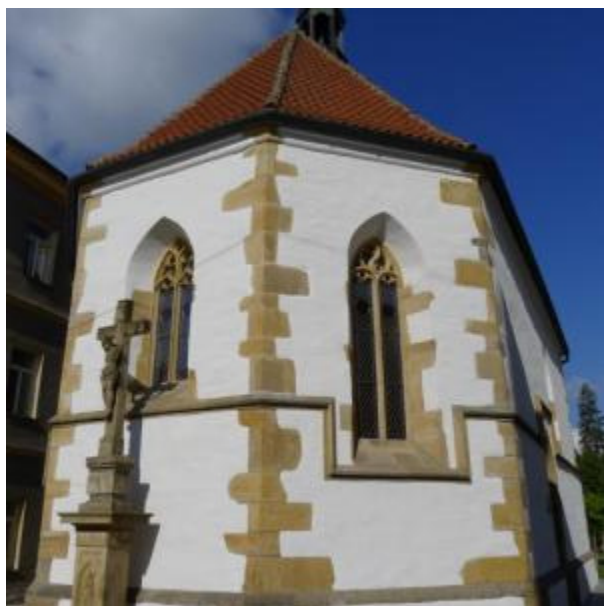
Původně gotický kostel, který má stejné zasvěcení jako slavný chrám v italských Benátkách, prošel mnoha přestavbami. Dnes se v něm konají mše i koncerty.

Dominantou náměstí Svobody je katolický chrám z počátku 14. století, kdy již město bylo obeháno hradbami. Kolem kostela býval městský hřbitov, kde se pochovávalo až do roku 1784. Ke hřbitovu patřily i dvě staré lípy, které dodnes stojí na severní straně kostela. Na západních vratech je upevněna zajímavá kovová hrobní míra, která určovala povinnou hloubku hrobu. Hřbitov upomíná také náhrobní kámen na severní straně kostela, k němuž původně patřily i dvě hlavičky měšťanů na západní zdi kostelní věže.

Než kostel získal současnou podobu, prošel mnoha přestavbami. Původní gotický sloh připomínají opěráky na východní straně a okénka ve věži. Rozsáhlá renesanční přestavba proběhla v letech 1529-1532, z té doby pochází např. zdobený portál sakristie. Po třicetileté válce, kdy byl kostel poškozen vpádem švédských vojsk, následovala oprava v barokním stylu, během níž byla doplněna Mariánská kaple nebo krásně zdobené erby nad severním a jižním vchodem. Kostelní věž byla zvýšena při přestavbě r. 1699. Kostel velmi utrpěl při povodni r. 1997, po opravě byl nově otevřen r. 2003. V červnu 2004 se Litvínov prohnalo tornádo a shodilo z věže kříž, jehož kopule obsahovala staré listiny a další cennosti. Tehdejší vedení města před navrácením kříže na věž přidalo do bání také svůj odkaz pro další generace.

Interier kostela je na katolické zvyky poměrně chudý. Dominuje mu oltář s barokními sochami. Vzácné jsou i dřevěné lavice s intarziemi městského znaku pocházející z roku 1769. Nyní jsou v kostele sv. Marka pravidelně slouženy mše a občas se zde konají koncerty.

## Kaple sv. Jiří



Vzácná pozdně gotická kaple patří k ozdobám města. V jejím interiéru se nacházejí cenné malby.

Malá krásná kaple pochází z roku 1484 a je tak nejstarší dochovanou stavbou v Litovli. Unikátní je především tím, že se dochovala v původní pozdně gotické podobě bez přestaveb a to včetně velmi kvalitní malířské výzdoby vytvořené během prvního sta let po vybudování objektu.

Kapli sv. Jiří nechal postavit Karel ml. z Vlašimi pro česky mluvící obyvatele. Proto se jí také někdy říká Česká kaple. Okna mají pěknou plaménkovou kružbu. Uvnitř je síťová klenba, ve svornících se střídají znaky města se znaky Vlašimů. Rozsáhlá rekonstrukce kaple v letech 2009 - 2011 odhalila skryté poklady v interiéru kaple, jako např. vzácnou nástěnnou malbu z roku 1485, která znázorňuje sv. Jiří na koni, jenž kopím probodává draka. Dalším objevem je kartuš na kůru, na níž čteme český nápis, který nás informuje, že roku 1484 je česká kaple postavena a obnovena roku 1580 s přístavbou kamenného kůru a kazatelny. Před kaplí stojí kříž se zajímavými reliéfy, postavený r. 1849 Kateřinou Gargelovou

## Schody k Nečizu



## Působivá technická památka - kamenné schodiště k vodnímu kanálu protékajícímu pod radniční věží a náměstím.

Jedno z ramen řeky Moravy prochází přímo pod náměstím Př. Otakara. Hladinu Nečízu, jak se toku říká (jméno je od staroslovanského nečeti - téci), lze spatřit pouze v úzké Šerhovní uličce za radnicí a na náměstí, kde se nachází právě tato obdélná prostora umožňující přístup k hladině. V minulosti Nečíz protékal náměstím volně a teprve v roce 1856 byl říční tok v délce 140 metrů zaklenut a ponechán pouze jediný přístup k vodě v podobě dnešního otevřeného dvouramenného schodiště.

Jednou za rok při velké celoměstské slavnosti Hanácké Benátky (druhá červnová sobota) mají zájemci možnost vyzkoušet si unikátní plavbu na loďce po Nečízu přímo pod radniční věží i náměstím.

## Morový sloup



Od roku 1724 zdobí náměstí Přemysla Otakara sochařské dílo Václava Rendera, který je mimo jiné také autorem sousoší Nejsvětější Trojice v Olomouci (památko na seznamu UNESCO).

V průběhu 16. století zažila Litovel dvě morové epidemie a v první polovině 18. století třetí. Morový sloup byl postaven na památku ukončení morové epidemie, která postihla město roku 1714.

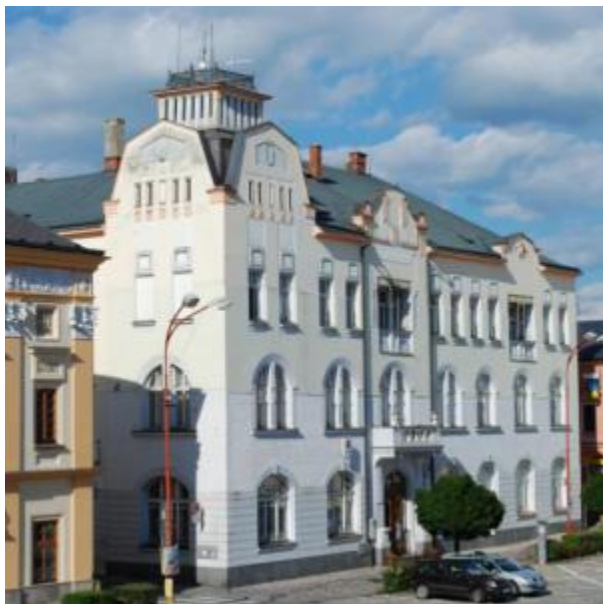
Dílo zdobí plastiky sedmi patronů moru. Sochy v rozích na straně k radnici představují světce sv. Šebestiána a sv. Rocha. Sv. Šebestián zázračně přežil ostřelování šípy a lidé věřili, že je také ochráně před šípy morovými. Svatého Rocha zase zachránil před smrtí hladem věrný pes Godard. Podobná záchrana byla aktuální u těch, kteří byli nakaženi morem a společnost je izolovala.

Na opačné straně je sv. Karel Boromejský s knihou a křížem a František Xaverský. Oba kdysi pečovali o nemocné v dobách morových epidemií.

Vrchol sloupu zdobí socha Panny Marie, ve výklenku pod ní je umístěna sv. Pavlína a před ní sv. Rozálie. Tito všichni měli nějaký vztah k morovým epidemiím a věřilo se, že svojí přímluvou mohou mor zažehnat.

## Záložna





Historická budova v secesním kabátě sloužila v minulosti jako hostinec, později peněžní ústav a dnes především centrum kulturního života.

Na litovelském náměstí stojí několik domů s bohatou historií, jedním z nich je i bývalý právovárečný dům - dnešní budova Záložny.

Již roku 1625 se zde uvádí hostinec „U Černého medvěda“ (znak medvěda můžeme vidět ve dvoře), který sloužil k šenkování piva a především k ubytování. Dům byl v r. 1870 zakoupen pro účely Rolnické záložny, tento peněžní ústav hrál velkou roli při počestřování Litovle a výrazně pomohl při výstavbě zemědělských podniků ve městě a okolí. Rolnická záložna zřídila v budově společenské místnosti pro Měšťanskou besedu a po té se stala budova centrem českého kulturního života.

První přestavba proběhla v letech 1878–1879. V prvním patře byly zřízeny sály, v levé části prostory pro banku, v přízemí zůstaly obchody. Záložna prožila ještě několik rekonstrukcí. Nový sál s jevištěm byl postaven stavitelem Čeňkem Vodičkou a slavnostně otevřen 1. února 1885. Současnou secesní podobu dala budově přestavba z let 1911-1913. Dne 6. 1. 1913 se slavnostně otevřely nové sály Záložny v podobě, v jaké ji známe dodnes. Restaurace v přízemí prošla rekonstrukcí v roce 2011. Hotel na svou rekonstrukci teprve čeká a v současné době je mimo provoz.

## Dům u zlatého jelena



Secesní budova na východní straně náměstí Přemysla Otakara dnes slouží především jako výstavní síň a koncertní sál Městského klubu Litovel.

Tento právovárečný a šenkovní dům je poprvé zmiňován v roce 1567. V jeho prostorách býval známý hostinec "U zlatého jelena". V průběhu dalších desetiletí změnil několikrát své majitele. Dnešní podobu získal zhruba o 3 století později, kdy byl v Litovli založen Spolek Německý dům (Verein Deutsches Haus) s cílem vybudovat německé společenské, spolkové a kulturní centrum, jež by ve městě tvořilo protiváhu české Rolnické záložně. Za tímto účelem spolek v r. 1898 odkoupil dům a na jeho místě vybudoval podle plánů Z. Vodičky "Německý dům" s výraznými prvky rané secese. Německý dům byl slavnostně otevřený v roce 1899 s hostincem a divadelním sálem.

Po roce 1945 se z Německého domu stal Národní dům, následně Okresní dům osvěty, Závodní klub a nyní Městský klub, který zajišťuje kulturní život ve městě. V přízemí domu se nachází výstavní síň, v patře pak sál pro hudební produkce a jiné společenské akce

## Langův dům





Nejstarší měšťanský dům v Litvňi a jeden z památkově nejhodnotnějších objektů města.

Na severní straně náměstí Přemysla Otakara stojí krásný a rozlehlý raně renesanční "Langův dům" z roku 1542. Jméno nese po zámožném litovelském soukeníkovi Lorenzu Langovi, který tento právozárečný a šenkovní dům nechal jako majitel zvýšit o jedno poschodí.

Hlavní vchod tvoří půlkruhový bohatě zdobený renesanční portál se znakem soukenického cechu, monogramem majitele L.L. a znakem města. Druhý významný portál s balkonem se nachází v 1. patře a dva další najdeme v interiéru.

Dům v průběhu dalších let prodělal další hodnotné přestavby – štuková výzdoba vykazuje již prvky pozdní renesance, najdeme i barokní a klasicistní prvky. Současná podoba domu je z let 1997-1998, kdy byla provedena generální oprava fasády.

V současné době je Langův dům nevyužívaný.

## Gymnázium Jana Opletala



## ZDE JSEM STUDIOVALA I JÁ

Jedna z nejkrásnějších veřejných budov ve městě je zasazena do romantického prostředí Smetanových sadů. Neorenesanční reprezentativní budova gymnázia na břehu Uničovského rybníka byla postavena v letech 1903 - 1904 a vysvěcena tehdejší olomouckým arcibiskupem. Stavba je v podstatě symbolem boje mezi českými a německými obyvateli města o politickou moc, který zde vyvrcholil na přelomu 19. a 20. století. V té době česká střední škola v Litvni ještě neexistovala. A právě o její zřízení se zasadil první český starosta Litvle Václav Socha, který si stanovil povznesení českého školství jako jeden ze svých hlavních cílů. Nákladná stavba byla hrazena z příspěvků českých litovelských podniků, podnikatelů a zámožných hanáckých rolníků z širokého okolí. Na mozaikách v průčelí budovy, které jsou zhotoveny podle návrhu akademického malíře Jana Köhlera, jsou zobrazeny významné okamžiky z dějin města.

- Václav II. uděluje r. 1291 Litvni městská práva.
- Jan Lucemburský povoluje městu roku 1327 opevnit město hradbami.
- Jiří z Poděbrad zastupuje "zlatý věk" 15. stol. (potvrdil městu všechna práva a udělil další)

***Pamětní deska a busta Jana Opletala*** Za nacistické okupace bylo gymnázium zrušeno, ale hned po osvobození byl ústav znovu otevřen a nazván jménem svého absolventa, Jana Opletala, první oběti protiněmeckých studentských demonstrací v Praze v říjnu roku 1939. Na budově gymnázia byla 16. 11. 1969 napravo od vchodu umístěna pamětní deska Jana Opletala, která je dílem bývalého profesora gymnázia Jaroslava Tylicha. O 10 let později 14. 11. 1979 byla před gymnáziem slavnostně odhalena Opletalova busta. Jde o dílo litovelského rodáka, akademického sochaře a národního umělce Miloše Axmana, který byl také žákem této školy.

## Památník tornáda



Při vstupu do parku za Husovým sborem byl roku 2008 vztyčen sloupek na památku generální opravy parků po tornádu, které postihlo Litovel 9. 6. 2004.

## Sochova vila



Vilu z roku 1910 zdobí o více než 300 let starší renesanční portál.

Hlavní atraktivitou dnes již jinak poněkud omšelé vily je její zdobený portál na západní straně (dále od rybníka). Dům si postavil první český starosta Václav Socha na počátku 20. století a zasadil do ní u vchodu původní renesanční portál radnice z roku 1572.

Do roku 1919 byly ve vile umístěny i muzejní sbírky, neboť Socha byl jedním ze zakladatelů muzea. V průběhu dalších let zde našla své sídlo městská knihovna, Sbor národní bezpečnosti, sekretariát KSČ a od roku 1992 Česká policie.

Architektonické prvky u vchodu bývaly součástí muzejních sbírek. Nad balkónem jsou zazděny tři střílny z městských hradeb, na stěně kamenná švédská koule. Nad portálem je deska s městským znakem dvou ryb vyobrazených výjimečně nad sebou a nápisem RENOVATUM 1684 (deska patřila původně portálu "panského domu" na náměstí, letopočet určuje čas renovace domu a spojení s radniční věží zaklenutím Šerhovní uličky). Po obou stranách vchodu jsou zazděny plastiky z muzejních sbírek.

## Hradby



Kamenné hradby, nejstarší litovelská památka, pochází z 1. třetiny 14. století a jejich zbytky se dochovaly na několika místech. Největší pás je k vidění v parku Míru, souvislou částí hradeb je lemované pěkné nádvoří za knihovnou. Menší části uvidíme v obvodové zdi knihovny, v zahradách kolem promenády od muzea (Smyčkova ulice) a za elektrárnou. Úsek hradeb je zachován ve dvoře činžáků v Revoluční ulici, zde je ve zdi zasazen kámen s letopočtem 1691, kdy byly hradby, z větší části pobořené po třicetileté válce (dobyť města Švédy), opravovány. **Jak probíhala stavba hradeb:**

Opevnit město hradbami povolil král Jan Lucemburský roku 1327. Původní hradby měly být podle příkazu krále vysoké 16 loktů (necelých 5m) a dlouhé 42 obyčejných lánů (asi 1280m). Na 12 let byli měšťané osvobozeni od daní a materiál na stavbu hradeb, dřevo, kámen a vápno, mohli brát z královského lesa. Stavba hradeb byla náročným úkolem pro dvě generace, jen materiálu spotřebovaly na 13 600 kubíků, tj. cca 18 tisíc naložených fůr. Vše samozřejmě mimo běžných povinností s opatřením výživy a řemesla. Hradby zpevňovala soustava vodních příkopů a zaplavované močály, dnešní známé litovelské rybníky. V 16. století byly hradby ještě zesíleny

nástavbou s cimbuřím a střílnami. Tyto hradby chránily město až do třicetileté války, kdy po dobytí města Švédy musely být pobořeny. Tuto událost připomíná Švédská deska

## Švédská deska



Švédská deska připomíná nejtragičtější období v historii města. Nachází se ve zbytku hradeb v dnešním parku Míru.

Ke konci třicetileté války (1618 – 1648), roku 1643, bylo město dobyto a vypleněno švédskými vojsky, hradby kolem města byly zcela rozbořeny.

*„Léta Páně 1643 dne 19. června oblehla hlavní švédská armáda město Litovel, v těchto místech prudce ostřelovala město a pak ho dobyla útokem. Poté vyhodila do povětří tři vysoké a pevné věže i s oběma branami, rozmetala hradební předprseň, rozbořila příkop i val a v nepřátelské zvěli žalostně zničila celé město.“*

Desku s tímto německým textem vsadili měšťané do hradeb při jejich opravě v roce 1652.

Upomínku na tragickou událost umocňují vsazené dělové koule. Překlad německého nápisu byl instalován v roce 1948.

## Svatojánský most





Nejstarší funkční kamenný most na Moravě a po Karlově mostě v Praze a mostě v Písku 3. nejstarší v ČR.

Svatojánský most patří k nejkrásnějším stavbám ve městě. Je dlouhý přibližně 60 metrů, stojí na 6 pilířích a uprostřed je osazen sochou sv. Jana Nepomuckého od Jana Sturmera, díky níž nese své jméno. Monumentální most patří mezi významné technické památky nejen ve městě, ale v celé republice. Most i socha sv. Jana Nepomuckého jsou zapsány ve státním seznamu nemovitých kulturních památek.

Kamenný most nad hlavním tokem byl postaven v roce 1592, v období, kdy se litovelským měšťanům dařilo. O kvalitě stavebního díla svědčí skutečnost, že vydržel všechny povodně, které Litovel postihly. Původně byl navržen a postaven tak, aby vyhovoval provozu ve své době, tedy hlavně pro pěší a koňské potahy. Za dobu své existence prodělal několik přestaveb, zatím poslední velkou rekonstrukcí prošel most po velké povodni z roku 1997, kdy částečně změnil svou podobu směrem k historickému původnímu vzhledu.

**Doporučení:**

Krása mostu nejlépe vynikne, když sestoupíte na konci mostu doprava (u informační tabule) ke zpevněnému kamennému břehu řeky. Na vlastní nebezpečí lze v případně příznivého počasí vstoupit do částečně vyschlého koryta řeky přímo pod mostní pilíř.

## Socha T.G.Masaryka

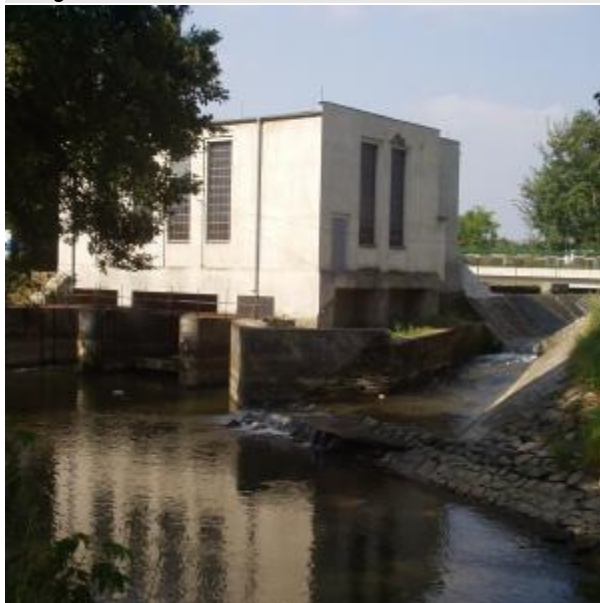




První československý prezident navštívil Litovel v roce 1929.

Před budovou gymnázia Jana Opletala byla 9. května 1948 odhalena socha prvního prezidenta, T. G. Masaryka, dílo olomouckého sochaře Karla Lenharta. Po třiceti letech ji komunisté 6. 7. 1978 odstranili. Občanské fórum se postaralo o obnovení pomníku a socha byla znovu odhalena při 140. výročí narození TGM, 7. 3. 1990.

## Hydrocentrála



Funkcionalistická budova z první poloviny 20. století. V rámci regulace řeky Moravy ve 30. letech 20. století byla postavena městská hydrocentrála. Krásná funkcionalistická budova obtékaná řekou je zasazena v parku nedaleko kostela sv. Marka.